

PLANTES D'ALTAFULLA (12)

Maria Noguera Figueras

Resum: Descripció de set plantes que creixen al terme d'Altafulla indicant el nom científic, el popular en català i castellà i el local. També es donen a conèixer les localitzacions i aplicacions.

Paraules clau: Panical, panissola, paradella, parietària, passacamins marí, pastanaga borda.

Abstract: In this issue seven plants that grow in Altafulla municipal area are described and their scientific and local names are given as well as their locations and uses.

Key words: Field eryngo, sea holly, green bristle grass, curled dock, pellitory of the wall, wild carrot.

Panical (*Eryngium campestre* – *Eryngium maritimum* L.).

Família de les umbel·líferes (apiàcies).

Nom local: Panical.

Sinònims: card girgoler, carcanical, card

sant, card petit, espinacard, herba de la parrella, card campestre, panical de camp. Card de platja, card d'arenal, card marí, panical marí.

Castellà: Cabezuela, cardo corredor, cardo setero, carlincho, ciencabesas, eringio, quitaveneno. Cardo de mar, cardo marino, eringio marítimo.

Localització: L'*Eryngium campestre* viu en zones seques de terra baixa i muntanya mitjana i el trobem en camps abandonats i vores de camins. L'*Eryngium marí* als sorrells vora el mar.

Descripció: Planta herbàcia perennifòlia d'uns 70 cm d'alçada. Les fulles són dures, d'un color verd blavós, molt dividides i punxents. No té pels. Les flors són verdes reunides en capítols envoltades de 5 bràctees espinoses, més amples en el panical marí. Floreix entre juny i agost. El fruit és un aqueni i el vent el dissemina. L'arrel és llarga, gruixuda i resistent. Quan a finals de tardor s'asseca és emportada pel vent (d'aquí el nom de cardo corredor).

Aplicacions: L'arrel d'ambdues espècies té virtuts diürètiques i aperitives. S'ha fet servir per edemes a les cames i per eliminar arenes.

Curiositats: El nom de card girgoler li ve perquè sobre la soca o l'arrel hi creix la gírgola de panical o las "setas de cardo". Segons relats, durant les guerres carlines va arribar a ser obligatori per les tropes portar un tros d'aquesta arrel per evitar les escaldades degudes a les llargues caminades. Hi ha alguns animals de muntanya que en ser atacats per una serp verinosa es refreguen en el panical per neutralitzar l'efecte del verí.

Panissola (*Setaria viridis* L.)

Família de les gramínies (poàcies)

Nom local: Panissola.

Sinònims: Cerreig verd, panissola verda, setària, xares, xarell, xereix.

Castellà: Almorojo, panizo silvestre.

Localització: Camps de conreu humits, horts i vores de camins.

Descripció: Gramínia amb raïms d'espiguetes denses i peludes, aspres al tacte. Floreix a l'estiu i a la tardor.

Paradella (*Rumex crispus* L.)

Família de les poligonàcies.

Nom local: Llengua de bou.

Sinònims: Agrella, arengada de porc, llengua de bou, paradella crespa, remeneguera, roma, romanill.

Castellà: Acedera de culebra, de perro, de sapo, arro-malgas, lampazo, lengua de buey, de vaca, paciencias, romaza crespa, vinagrera.

Localització: Vores de camins i llocs alterats o abandonats, platges. Necessita humitat.

Descripció: Herba de fulles grans, de fins a 30 cm,

allargades i amb el marge ondulat. Quan forma la inflorescència pot arribar al metre d'alçada, amb moltes flors petites; el fruit té forma de cor amb un grànul al mig. Floreix a finals de primavera i començament d'estiu.

Aplicacions: S'utilitza l'arrel però les fulles també tenen propietats. És diürètica, antianèmica i cicatritzant. Segons l'ús pot ser utilitzada contra la diarrea o contra l'estrenyiment. D'una planta semblant, Rumex acetosella, conreada poden menjar-se les fulles com a verdura però s'ha de llançar la primera aigua del bullit doncs és perjudicial; són fàcils de confondre les dues plantes i cal anar en compte. S'ha utilitzat com a fixador del tint per la llana.

Parietària (*Parietaria officinalis* L.)

Família de les urticàcies

Nom local: Morella.

Sinònims: Blet de paret, herba de mur, de paret, parietària, morella roquera, rocamorella, herba apegalosa, herba de la mare de déu, cama roja

Castellà: Cañarroya, albahaquilla de río.

Localització: Murs, parets, escletxes de roques, vores de camins. Prefereix sòls nitrificats per això apareix fàcilment on hi ha presència animal o humana, també prefereix zones on hi ha humitat i ombra algunes hores del dia.

Descripció: Planta perenne, amb tiges molt ramificades, peludes, no urticants encara que pertany a la família de les urticàcies. Les fulles són alternes, amb pecíol, ovoides acabades en punta, cobertes de pèls. S'enganxen a la roba. Les flors apareixen a les axil·les de les fulles superiors, són verdes o vermelloses, estan agrupades en glomèruls i les del mig són femenines i les altres hermafrodites. El seu pol·len provoca la major quantitat d'al·lèrgies a la costa mediterrània. El fruit és petit, rodó, de color negre i conté una sola llavor; s'enganxa fort a la roba i pèl dels animals contribuint a la seva propagació.

Aplicacions: És un diürètic molt eficaç indicat en malalties reumàtiques, de l'aparell urinari i del circulatori.

Curiositats: Les fulles són comestibles com a verdura, hi ha qui fa la combinació en sopes de parietària i ortiga. Antigament era utilitzada per fregar els vidres. La cendra es feia servir per colorejar el vidre. És eficaç per treure l'òxid del coure. Hi ha una teoria segons la qual el nom de Vallvidrera derivaria de la planta que era molt abundant; Joan Balari diu que en llatí li deien *vittraria* i s'ha trobat la referència de *vallevittraria*. D'altres deriven el topònim de *vall de vidre*.

Passacamins marí (*Polygonum maritimum* L.)

Família de les poligonàcies.

Nom local:

Sinònims: Cent nusos de la mar, Cenyuc marí, estiravelles.

Castellà: Corregüela marina, centidonia marítima.

Localització: A les platges, a les primeres alineacions dunars.

Descripció: Planta ramificada des de la base amb tiges postrades que poden arribar als 80 cm de llarg; amb fulles alternes des de la meitat de la tija fins a l'àpex; les fulles són una mica carneses, el·líptiques, enteres, amb nervis molt marcats al revers. A la base del pecíol hi ha l'òcrea, una beina de color rovell a la base i transparent a la part superior. Flors axil·lars, amb cinc pètals blancs, que apareixen de març a desembre.

Aplicacions:

Curiositats: Aquesta espècie es té com a indicadora de platges poc alterades per l'acció humana, poc trepitjades i amb poques deixalles.

Pastanaga borda (*Daucus carota* var. *silvestris*, L.)

Família de les umbel·líferes (apiàcies)

Nom local: Safranòria borda.

Sinònims: Botxes, fonollassa, pastanaga borda, safanòria borda.

Castellà: Zanahoria silvestre.

Localització: Camps, voreres de camins.

Descripció: Tota la planta està coberta de pels que li donen un aspecte molt aspre al tacte. Les tiges són rectes, buides, peludes i amb alguna ramificació. Les fulles són compostes, alternes, amb pecíol, profundament dividides. Les flors blanques, petites, de cinc pètals es reuneixen en una umbel·la de 8 a 15 cm de diàmetre. Floreixen de maig a octubre. Quan fa el fruit agafa un color marró i es tanca sobre si mateixa. Les llavors madures tenen pues que s'enganxen als pèls dels animals afavorint la disseminació.

Aplicacions: En cosmètica i perfumeria. Té propietats cicatritzants, antidiarrièiques i fluïdificant biliar.

Curiositats: Al mig de la flor, quan ja és madura, apareix un punt fosc que es pot confondre amb un insecte i aquesta és la finalitat, atraure els insectes per la pol·linització. Cal no confondre aquesta planta amb la cicuta que té les flors semblants però que en fregar-la entre les mans té una olor desagradable.

Bibliografia

- FONT I QUER, Pius: *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Ed. Labor, Barcelona 1987, 10ª edició.
- FOLCH I GUILLEN, Ramon: *La vegetació dels Països Catalans*. Ketres Editora, Barcelona 1985.
- PANAREDA I CLAPÉS, Josep M.: *Plantas mediterrànies (Flora catalana)*. Brau Edicions SL, Barcelona 2011.

Pàgines Web:

<http://www.floracatalana.net/>

<http://herbarivirtual.uib.es/> Universitat de Barcelona i Universitat de les Illes Balears

Fotografies:

NOGUERA FIGUERAS, Maria

Informació Local:

GATELL GAVALDÀ, Salvador

VIVES MILÀ, Joan